Št. 4. V Gorici, dne 28. oktobra 1919. Leto I.

GORIŠKA STRAŽA

Izhaja v Gorici vsak četrtek opoludne.
Velja do konca leta L. 8.
Posamezne številke se dobivajo v raznih goriških trafikah in trgovinah po 15 stot.

Naročnina naj se pošilja na upravništvo „Goriške Straže“ v Gorici, ulica Vetturini 9, dopisi pa na uredništvo ravnotam. Oglasi se računajo v širini enega stolpiča 1 mm visokosti za enkrat 50 st., za večkrat po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Možem in mladeničem.

Do vas, možje in mladeniči, se danes obračamo, hoteč spregovoriti z vami moško in važno besedo. -- Ponehala je kruta vojska, ki vas je bila odtrgala od doma in pognala v strašen vojni metež. Vrnili ste se zopet na svoje -- ne domove, temveč razvaline. Veliko vaših sobratov pa počiva daleč od ljube domovine v tuji zemlji. Le izvoljena peščica se je vrnila, -- zato pa toliko ljubša in dragocenejša!

Marsikako sled je pustila vojska v vašem srcu, marsikaj vam je pobrala in uničila, a ni vam mogla uničiti ljubezni do domovine.

Prava ljubezen se spozna in pokaže v sili, v težkočah. In zdaj je domovina res v težkočah. Pravi sin se s tem večjo ljubeznijo oklene svoje matere, v čim večji bedi in revščini se ista nahaja. Ljubimo svojo mater, svojo domovino! Spoštujmo in ljubimo njen jezik, njene lepe šege in navade.

Sramota pade na sina, ki se sramuje svoje matere, ki jo zataji ali morebiti celo grdi in blati!

Izobrazba in omika.

Naše goriško slovensko ljudstvo se je bilo dvignilo na precejšnjo stopinjo izobrazbe. Vsako ljudstvo ima navadno tri učilnice: cerkev, šolo, društvo. In naše ljudstvo se je z navdušenjem oklenilo teh ljudskih učilnic. Le spomnimo se, kako so se šole razmnožile po Goriškem. Ginljivo je, kako se je naše ljudstvo vedno krepko potegovalo zato, da se je odprla šola v vsaki vasi, in tudi najmanjši. ~~Analfabetov ni med nami!~~ Naše ljudstvo je nadarjeno in ukaželjno. Zato pošiljajte pridno tudi za naprej svoje otroke v domače slovenske šole. Mnogo se je zamudilo med vojno, in to je treba zdaj s tem večjo pridnostjo popraviti.

V naši deželi je zares cvetelo **društveno in zadružno življenje.** Sedaj na Goriškem smo imeli nad 200 bralnih, izobraževalnih in pevskih društev. Skoro vsaka vas ima svojo hranilnico in posojilnico. --- Dragi možje in mladeniči! Čas je, **da zopet povsod oživite društveno življenje!** Le krepko na delo! Posvetite se zopet pouku in izobrazbi, delu v odsekih, petju in glasbi. Zopet naj odmeva ubrana slovenska pesen po naših hribih in dolih. Saj v zdravem pouku in delu, v radostni pesmi in v pošteni zabavi najde zmučeno srce uteho in pogum!

Boj surovosti.

Omiki naravnost nasprotuje surovost. Omikan narod zna z razlogi razuma uveljaviti svoje prepričanje, in skrbno se varuje vsakega grdega žalenja in nasilja. Najgrše pa je, če je kdo že tako propadel, da se še celo ponaša s svojo surovostjo!

In tukaj vidimo žlasti na naši mladini veliko rano, velik madež! Kako je marsikdo posurovel! Kakor blato mu padajo kletve in psovke iz ust, in skoro vse, kar zine, je samo kletev in psovka. Kako grd in ostuden je tak človek!

Možje in mladeniči! Vaša čast in čast vašega naroda zahteva, da ste spodobni, da se varujete vsake surovosti in nedostojnosti. Zato **zatirajte med seboj vsako neolikanost in surovost.** Vse vaše zadržanje v besedi in dejanju naj diha **omiko, pokažite svetu, da ste sinovi olikanega ljudstva!**

Boj zapravljivosti in pijančevanju.

Sto in sto nujnih potreb se oglaša pri vsaki družini. In denarja zmiraj bolj zmanjkuje, in pa še ta draginja, ki zopet rase! Vse kliče ljudstvu: »Varčuj! Ne zapravljaj!« Zato se kar čudimo, kako morejo mnogi biti tako slepi, da ne vidijo pogube, ki jim grozi vsled zapravljivosti!

Koliko denarja se zavrže za pijačo in ples! Stotisoče je zavrglo naše ljudstvo za to samo v tekočem letu, medtem ko sedi doma na vsakem kamnu revščina in zijá iz vsakega kota siromaštvo. Ali ni to blazno! Ali se to ne pravi, samemu sebi kopati grob!

Glede pijančevanja smo že večkrat pokazali na strašne posledice, ki človeka ubijejo dušno in telesno, na škodo, ki jo trpi družina, in na pogin celih družin. Zakonodajalci najbolj modernih držav so uvideli pogubo, ki grozi državi zaradi zlorabe alkohola, in so nekateri -- kakor n. pr. v Ameriki in Jugoslaviji -- izdali proti temu najstrožje postave.

Če se hočemo gospodarsko dvigniti, če hočemo se obdržati in živeti potem nam je pred vsem treba treznosti in zmernosti, odpovedati se moramo vsaki zapravljivosti. Zato kličemo: »**Treznost, fantje, treznost, možje!**« Čvrsti in čili delajte pridno in ljubite delo, saj je iz njega zmiraj posebna hvala našega ljudstva, da je pridno in delavno!

Medsebojna vzajemnost.

Po krvavi moriji, po dneh razdora in ločitve morajo nastopiti zdaj časi pobratimstva in združitve. Združimo se pred vsem krepko v svojih vrstah, in pomagajmo bratsko drug drugemu v sili. Vsak tvoj rojak je tvoj brat, vsaka tvoja rojakinja je tvoja sestra! In svoje brate in svoje sestre moraš ti ljbiti in jim dobro storiti, čele moreš in kolikor moreš!

Zdaj, ko je pri nas tako veliko razdejanje, zdaj je treba, da smo med sabo vsi edini, lepo združeni, da si lepo vzajemno kakor bratje in sestre pomagamo pri obnovitvi naših hiš in polj. Saj bede je dosti povsod. Zato je tudi **dolžnost** vsakega človeka, da stegne svojo roko v pomoč trpečemu sobratu! »Za vse je svet dovolj bogat, -- in srečni vsi bi bili, -- če kruh delil bi z bratom brat -- s prav srčnimi čutili!« (S. Gregorčič).

Treba nam je torej zdaj, in posebno zdaj, složnosti in edinosti, medsebojne pomoči in dejanske ljubezni! V tem je naša moč in tudi naša boljša prihodnjost!

O vojnih odškodninah.

Premičnine.

Kdor dokaže, da je imel premičnine, katere je pa izgubil vsled vojne oziroma dobil poškodovane, ima pravico do odškodnine in sicer znaša ta toliko, da si lahko nabavi izgubljeno premičnino tedaj, ko se mu bo izplačala odškodnina. Le za predmete, ki služijo luksusu, se bo izplačalo manj.

V slučaju, da bi ne mogel oškodovani dokazati, da je imel premičnine oziroma da se odpove podati dokaz vrednosti izgubljenih ali uničenih stvarij, se bo določila odškodnina do 50 odstotkov vrednosti nepremičnine ali dela nepremičnine, ki jih vsebuje. To velja v tem slučaju za vse premičnine, se ko se gre za delavsko orodje, stroje, živino, živila ali blago, se da za prvih 25.000 lir odškodnino v celotni vrednosti nepremičnine.

Če so se premičnine izgubile ali poškodovale le deloma, se bode plačalo razliko vrednosti.

Država si pridržuje pravico, dati oškodovancem mesto odškodnine v denarju stroje, mobiljo, blago ali živino iste kakovosti in jednake vrednosti kot svojčas izgubljeno ali uničeno.

Odškodnina za nepremičnine.

Odškodnino za popolnoma uničene nepremičnine se določa na sledeči način:

a) določi se vrednost, ki bi jo imela uničena nepremičnina v času tik pred evropejsko vojno; ne gledé na njeno zmanjšano vrednost vsled obrabe;

b) svota, ki se je določila na ta način, se skrči za eventuelno zmanjšano vrednost radi obrabe, toda v tem slučaju največ do polovice gornjega zneska;

c) svota, ki se je eventuelno tako zmanjšala, se zviša v odmeri, ki odgovarja zvišanju cen za časa obnovitve nepremičnine. Za sedaj je določilo ministerstvo javnih del to zvišanje na 300 odstotkov.

Primer: v Štandrežu ima poljedelec A. popolnoma porušeno hišo s hlevom. A zahteva ugotovitev škode, ki je ceni komisija na 20.000 lir vrednosti pred vojno. Ker je bilo gospodarsko poslopje že 25 let staro, odbije komisija od gornje svote 8000 lir radi obrabe, ostane toraj 12.000 lir. To svoto se pomnoži za 300 odstotkov, torej za 36.000 lir. Kmetovalec A. dobi odškodnino za hišo in hlev 12.000 in 36.000 lir, skupno 48.000 lir.

Dokler ne začnó izplačevati odškodnino, zahteva za sedaj A. trioddstotno posojilo, katero dobi od hipotečnega zavoda v Gorici po ugotovitvi škode od strani sodnijske komisije, oziroma komisije ženijskega poveljstva (Genio Militare) in izvedencev. Najbolje je, ako se obrnejo interesiranci s tozadevnim predlogom na sodnijsko oblast. Hipotečni Zavod izplačuje za sedaj 50 odstotkov predujma za hiše in zemljišča, 45 odstotkov za obrtne stavbe in 40 odstotkov za premičnine.

Prekoračenje te meje je možno, toda v tem slučaju mora dotični dovoliti zavodu vknjižbo na svoje posestvo, ali pa dobiti dobrega poroka, ki sopodpiše menico.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

O nalezljivih boleznih.

Malarija.

Malarija je bolezen vlažnih in močvirnih krajev. Pred vojno je bila v naših krajih popolnoma neznana, zanesli so jo med vojno k nam vojaki iz Rusije, Balkana in Italije.

Malarija je prenesljiva bolezen in izbruhne nenadno 8 do 10 ali tudi več dni po piku posebne vrste komarjev z visoko mrzlico, ki se ponavlja v gotovih presledkih. Razločujemo trodnevno, četverodnevno in tropično malarijo. Pri trodnevni se ponavlja mrzlica vsak tretji dan, pri četverodnevni vsak četrti dan pri tropični pa so presledki posameznih napadov zelo neredni. Človek se lahko okuži tudi z dvojno trodnevno malarijo. V tem slučaju nastane enodnevna malarija in mrzlični napadi mučijo bolnika vsak dan. Isto opazujemo pri četverodnevni malariji: dvojna četverodnevna malarija povzroča mrzlične napade po dva dni zaporedoma, nato sledi enodnevni presledek, pri trojni četverodnevni malariji pa se vrstijo napadi vsak dan. Mrzlični napadi pričenjajo s tresenjem in mrazom po celem telesu ter prehajajo v teku pol ure v visoko vročino (do 41° C), trajajo navadno 6, 8 včasih celo do 30 ur in prenehajo z močnim potenjem. Ako se človek ne zdravi, se ponavljajo enaki napadi približno vedno ob isti uri po cele mesece, nato izostanejo za nekaj časa in se ob priliki zopet povrnejo. Slednjič, če bolnik prej ne podleže, preide bolezen v kroničen (trajen) položaj.

V Evropi je razširjena malarija po Italiji, Španski, Grški in Balkanu. Bolezen ni nevarna samo človeškemu življenju, ampak njé posledice segajo tudi globoko v socijalno gospodarstvo, kajti kronična malarija razjeda polagoma telesne sile človekove in uničuje njegovo energijo. Bolniki hirajo po več let in niso zmožni skoro za nikako delo. V Italiji je pričela bolezen v zadnjem desetletju pred vojno izdatno ponehavati in sicer vsled energičnih vladnih ukrepov in zistematičnega (rednega) zdravljenja s kininom. Italijanski znanstveniki in italijanska država si z vso pravico lahko prisvajajo zaslugo, da so našli pot, kako je mogoče odrešiti človeštvo tega socijalnega zla. Še pred letom 1900 je pomrlo v Italiji letno nad 15.000 ljudij na malariji. Ko je pričela vlada neustrašen boj zoper malarijo, ko je zaukazala malarične temeljito zdraviti in razdeljevati kinin v veliki meri v malarične kraje, je začelo število umrlih hitro padati, najprej na 10.000, potem na 8.000, na 6.000 in l. 1913 ima uradna statistika zaznamovanih le 3135 smrtnih slučajev.

Povzročitelj malarije je malo živo bitje, imenovan plazmodij, ki živi v krvi in sicer v rdečih krvnih telescih, ki so glavna sestavina krvi in ji dajejo rdečo barvo. Te živalice se nahajajo le v bolnih na malariji in so v zvezi z mrzličnimi napadi. Ko se namreč plazmodiji množijo in nov zarod preplove vso kri, kar se zgodi pri trodnevnici vsakih 36 in pri četverodnevnici vsakih 48 ur, tedaj napade bolnika malarična mrzlica. Te dejstvo je opazoval pod mikroskopom (skupina povečalnih leč) francoski zdravnik Laveran l. 1882. Kako zaidejo plazmodiji v človeško kri, je bila dalj časa uganka. To skrivnost je razvozlal l. 1898 pri ptičji malariji angleški zdravnik Ronald Ross, pri človeški pa italijanski naravoslovec Grassi. Grassi je opazil, da se nahaja na površini stoječe vode po vseh krajih, koder razsaja malarija, gotove vrste komar ki ga imenujemo anofeles. Kjer tega komarja ni, tudi malarije ne dobimo. Bilo je torej naravno, da e Grassi sumničil komaria anofeles, da prenaša malarijo. Mnogi poskusi so dokazali to sumničenje kot pravo. Grassi je dal pičiti po komarjih najprej bolne na malariji in čez nekaj dni je spustil iste komarje na zdrave ljudi. Vsi ti so oboleli na malariji. Za poskuse se je prijavilo mnogo prostovoljcev, ker ti poskusi niso zelo nevarni, saj razpolagamo z zdravilnim sredstvom zoper malarijo. Isto je potrdil Anglež Manson, ki je nesel iz Italije v London okužene komarje in žnjimi tam okužil z malarijo svojega sina in nekega zdravnika. Poskusi pri ljudeh so neovrgljivo dokazali, da prenašajo malarijo edinole komarji anofeles, ki so na videz po vsem podobni navadnim komarjem. Le pod povečalnim steklom zapazimo naslednje razlike: anofeles ima črne pike na perotih, navadni komar je brez njih; anofeles ima enako dolge tipalnice kakor rilec, pri navadnem komarju so pa tipalnice mnogo krajše. Pikajo le samice. Ne smemo si predstavljati, da prenašajo komarji malarične plazmodije kakor muhe razne bacile na nogah in svojem rilcu. Natančna preiskovanja z najboljšimi aparati so razkrila, da vsrka komar gotove zastarele oblike plazmodijev s krvjo vred v svoje telo, da se ti razvijajo v komarju pri ugodni toploti (vsaj nad 20° C, najugodnejša toplota za razvoj je 30o C) zopet v druge oblike in te na pol razvite plazmodije vcepijo komarji s pikom zdravim ljudem pod kožo. Le kronično bolni na malariji morejo komarje okužiti, ker vsebujejo zastarele oblike plazmodijev, ki se v komarju lahko razvijajo; na bolnikih s svežo malarijo se komarji ne okužijo.

(Dalje sledi.)

Dr. B...

GORIŠKA STRAŽA

ga vojnega dejanja od strani italijanske, zvezne ali sovražne armade.« Nadalje smo dostavili: »Plačuje se pri premičninah in nepremičninah le ono škodo, ki obstoja v razliki med sedanjo vrednostjo poškodovane stvari in med vrednostjo, ki bi jo imela stvar, če bi ne bila poškodovana. Zakon izključuje toraj odškodnino za izpadli dobiček ali dohodke.«

Vse to so nam črtali! **O čem naj pravzaprav še pišemo?**

Nadučitelj Erzetič umrl. Pozno doznavamo, da je dne 25. prošlega meseca umrl v Mirniku tamošnji nadučitelj Josip Erzetič. Pogreb se je vršil ob ogromni udeležbi idrijskih Slovencev.

Tittoni in Salata. Minister ittoni je 27. septembra 1919 rekel v italijanski zbornici: »Italija zagotavlja Jugoslovanom spoštovanje njihovega jezika in kulturnih inštitcij.«

Commendatore Salata, voditelj ministerstva za odrešeno ozemlje, je poslal g. poštnem oficijalu Hrovatinu dekret, v katerem ga je jednostavno odpustil iz državne službe.

Obračun pride gotovo! Ker nas mnogi izmed naših čitateljev povprašujejo, kaj bode z regulacijo valute, smo se informirali na pristojnem mestu in izvedeli smo sledeče: Zakonski načrt za definitivno ureditev valute leži sedaj pri finančnem ministru. Kakor se zatrjuje, se bo ta tako važna zadeva v najkrajšem času ugodno rešila.

Razpisane službe. Pri deželnem knjigovodstvu v Gorici so razpisane razne uradniške službe: Zahteva se predvsem izvežbanih močij v občinskem poslovanju posebno v sestavljanju občinskih računov, nadalje poznanje knjigovodskega poslovanja in popolno obvladanje slovenskega jezika v govoru in pisavi.

Onim, ki nimajo kvalifikacij za javne računske uradnike, se določi plača po dogovoru in se seveda pri tem upošteva dosedanjo prakso.

Gimnazijska matura. Pri zrelostnih izpitih, ki so končali v soboto, so bili proglašeni za zrele sledeči abiturijentje: Bercc Alojzij iz Dornberga (z odliko), Grahli Ljubomir iz Skopega, Kos Viktor iz Podmelca, Miklavič Maks iz Kobarida, Obljubek Stanislav iz Krasnega, Rakušček Vinko iz Kobarida, Rojic Ivan iz Zatošč, Štrekelj Aleksander iz Komna, Tomisić Živko iz Zminja, Ukmar Leopold iz Branice (z odliko), Valič Viktor iz Skrilj in Vencelj Andrej s Strmca (Log). Soglasno je bila priznana zrelost tudi gč. Heleni Jerkičevi, katera je delala izpite po predpisih za reformne-realne gimnazije. Znano nam je, da je po deželi še mnogo dijakov, kateri imajo pravico do mature .Ti naj se pridno pripravljajo in naj si potom komisarijata v Gorici izprosijo nov rok za maturo.

N adržavni realki v Idriji se je priglasilo k zrelostnemu izpitu sedem kandidatov. Od teh je napravilo pet izpit in sicer: Bele Romuald, Levičnik Alojzij, Mozetič Stanislav, Pavletič Oskar in Stanič Janko (z odliko). Dva kandidata sta bila reprobirana za pol leta.

Zrelostni izpiti na učiteljišču. Pretekli teden so se vršili na slovenskem učiteljišču v Gorici zrelostni izpiti pod predsedstvom prof. Giov. Lorenzonija. Za zrele so bili proglašeni naslednji gg. kandidatje in kandidatinje: Carli Alojzij, Čebokli Peter, Čekada Miroslav, Fakin Franc, Kodelja Franc, Komac Vilibald, Kosmina Ivan, Persič Vladimir, Slokar Rastislav, Sovdat Franc, Školaris Josip, Štih Josip, Šturm Anton, Viller Albert; Čubej Marija, Ferfolja Hermenegilda, Ferlat Ladislava, Novinc Roza, Plahuta Boleslava, Stubelj Pavla in Uršič Pavla. Štirje kandidati imajo ponavljalni izpit iz dveh predmetov, eden je nesposoben, da prestopi v IV. letnik učiteljišča. G.čna Travani Anuncijata, že izprašana učiteljica, je napravila izpit iz italijanščine kot predmet.

Pogorela je trafika g. Belingerja v Cipresni ulici. Ni znano, kako se je zanetil ogenj, a pogorel je ves tabak in vse, kar se je nahajalo v mali prodajalni.

Smrtna kosa. V Šempolaju je smrt ugrabila 18. t. m. zelo brdkega mladeniča, sina edinca svoje matere, 25letnega Franceta Zupančič. Žal, mnogo fantov, ki so se vrnili iz ujetništva ali iz vojne, pomrje kmalu potem, ko so se doma zopet posvetili delu!

Kaj pa to pomenja? V Gorici se dan za dnem čuje o roparskih napadih od strani vojaško oblečenih ljudij na civiliste. Ker je razsvetljava v mestu po noči taka, da je sploh ni, pričakujejo ti ljudje žrtve v samotnih ulicah. Okradejo jih do golega in ako še niso prepričani, da jim je žrtev dala vse svoje dragocenosti in denar, ji še preiščejo vse žepe, jo pretepejo in nato izpustijo z brco. Prišlo je že tako daleč, da so vzeli kolesarju kolo iz rok in to ob belem dnevu!

[illegible]

Civilni komisarijat za politični okraj goriški nam naznanja, da je odprt konkurz za 50 mest računskih uradnikov v provincijalni administraciji v notranji Italiji. Prošnje je nasloviti na generalni civilni komisarijat v Trstu do 1. nov. t. l.

Padel s tretjega nadstropja. V Trstu je 42 letni dninar Julij Rattmann padel s tretjega nastropja svojega stanovanja in obležal mrtev z razbito lobanjo.

Na hruško se je obesil v Mirniku neki Giovito Dominik iz Mirnika, star 24 let. Pustil je pisano, da na tem svetu mu ni bilo mogoče več prestajati. Zato menda je hotel iti pogledat, kako je kaj na onem svetu.

Sv. Gora in Sv. Višarje, dve Slovencem najbolj priljubljeni božji poti, je uničila divja svetovna vojna. Čudodelno podobo svetogorske M. B., so prenesli v ljubljanski frančiškanski samostan in lo tam v cerkvi izpostavili javnemu češčenju; Ona s sv. Višarij se je pa hranila v samostanu oo. frančiškanov v Mariboru; od tam so jo prenesli prejšnji mesec z veliko slovesnostjo v romarsko cerkev Sv. Križa nad Dravogradom.

Drobne vesti.

Italijanski državni praznik. Ministrski svet je določil, da se proglasi dan 4. novembra 1919. za državni praznik v spomin italijanske zmage.

Napad na Salandro v Foggi. »Mttin« poročajo iz Foggie, da je bil Salandra napaden na poti v Santo Leo, kjer je nameraval govoriti, od velikega števila delavcev, žensk in otrok, ki so kričali: »Doli z vojno! Doli z začetnikom vojne!« Ker je pa hotel na vsak način govoriti so ga začeli obmetavati s kamenjem. Gvveri se, da je bil ranjen.

Zagotovila g. Nittija južnotirolskim Nemcem. Ministrski predsednik Nitti je sprejel te dni deputacijo južno-tirolske nemške zveze v avdijenci, ki je trajala skoro eno uro. Znamenit moment tega sestanka je bil, ko mu je deputacija izročila načelno izjavo proti aneksiji onega ozemlja. Drugi znamenit moment je bila izjava Nittijeva, da bo itlijanska vlada **najvestneje spoštovala narodne pravice Nemcev in da se bodo najvelikodušneje pospeševali njih interesi.** Podčrtujemo vovič in s posebnim poudarkom te slovensne izjave italijanskega ministrskega predsedika.

Pred 350 leti. Laški zgodovinar Karl Morelli piše v svoji knjigi »Istoria della Contea di Gorizia«, 1855, I. zv., stran 191 o goriških razmerah po prvi beneški vojni to-le: »Pretepi so bili tem pogostejši, čim bolj se je od preveč užitega vina razdražil naravni vroči temperament, in čim bolj so grofijo preplavljali ubegli Benečani, ki so našli v naši grofiji varen kotiček in službo. Goreči glavar Franc pl. Turn, **spoznavši prava načela dobre vlade,** katera mora stremiti bolj za tem, da prehiti, kakor pa da kaznuje prestopke, je **prepovedal** (1545) v vseh vaseh grofije o priliki cerkvenih slavnostij **vse plese in godbe,** ki dajo navadno zbog številnega ljudskega navala priložnost za prepire in žalitve. A vsaka postava v deželi je brez veljave, če manjka moči, ki bi ljudstvo prisilila, da postavo tudi izpolnuje. Kmečke občine so plačevale globe, katerim so zapadle, a niso nehale plesati in pijančevati, in prestopki so se nadaljevali, kakor poprej.«

Plesi so bili torej že takrat vzrok nemirom. In danes? Naše ljudstvo kakor vidimo, se do danes ni še poboljšalo; in Bogve kakšne poskušnje bi bilo še treba, da se vendar enkrat zmodri!

Wilsonovo zdravstveno stanje je nespremenjeno. Pravijo, da se mož počuti boljše, da lažje je in lažje spi. -- Ne ve se pa nič gotovega, kaj mu je in kaj je prav za prav ž njim.

Španski kralj Alfonz je prišel v Pariz. Ob prihodu v mesto ga je ljudstvo navdušeno pozdravljalo.

Zarota? Listi, kakor »Petit Journal«, poročajo, da so v Zagrebu zasledili zaroto, ki je imela namen, umoriti srbskega regenta Aleksandra. Bajé so zaprli na stotine zarotnikov.

Rumuni morajo takoj izprazniti mesto Budapest, v katero so bili z veliko slavo prikorakali. In ne le glavno mesto, ampak **celo** Ogersko morajo izprazniti **Rumuni.**

Listnica uredništva. G. Val. Mark. v Št. Obrnite se osebno na uredništvo našega lista, Via Carducci, (prej Cosposka ulica) št. 4, tam dobite usten odgovor na svoje vprašanje. -- **G. Vazilij Cirilov.** Na svoje pošiljatve dobite v kratkem pismen odgovor. Potrpite, prosimo. -- Poročilo iz Dornberga prihodnjič.

Listnica uprave. Današnje številke nismo več poslali onim, ki letos niso plačali naročnine. Obžalujemo, toda red mora biti!

Vsem, ki želijo **prvo** številko lista, naznanjamo, da je 1. in 3. številka pošla.

Razni **naročniki, zlasti iz bližnje mesta,** se pritožujejo, da lista ne dobivajo ali le zelo pozno. Krivda je pri neurejenih poštah. Sploh bi **svetovali** okoličanom, ki so vsak dan v mestu, da bi se doma pogovorili tako: Vsaka vas naj bi sporazumno določila enega ,ki bi bil voljan s priložnostjo prinašati list za **celo vas skupaj** vsaki četrtek popoldne ali v petek zjutraj iz mesta **(upravništva).** Naročniki bi imeli list gotovo in pravočasno v rokah, a uprava bi imela manj dela in stroško.

Vsem širiteljem »Goriške straže« -- iskrena hvala! Le tako naprej!

Pošiljatve, ki zadevajo upravo, naj bodo nesloviljene: **Uprava »Goriške Straže«, Gorica, Via Vetturini 9,** kjer so tudi prostori upravništva.

Tedenski koledar.

Oktober.

26. nedelja, 20. pobink., Evarist;
27. ponedeljek, Frumencij, Sabina;
28. torek, Simon in Juda;
29. sreda, Narcis, Hijacint;
30. četrtek, Klavdij, Marcel;
31. petek, Volbenk, Lucija;

November.

1. sobota, God vseh svetnikov.

Izdaja konsorcij „Goriške Straže".
Odgovorni urednik: Josip Vimpolšek.
Tiska „Narodna Tiskarna" v Gorici.

Zahvala.

Ob težki neprecenljivi izgubi preč. gospoda

Alojzija Cejan,

kaplana v Dornbergu,

izrekamo najtoplejšo zahvalo vsem ki so nam lajšali zadnje trenutke in ga spremili k zadnjemu počitku. Najprisrčnejša zahvala celemu Dornbergu, občinskemu zastopu, učiteljstvu s šolsko mladino, preč. duhovščini, duhovni materi in vsem, ki so na tako ganljiv način pokazali svojo ljubezen do pokojnika. Zahvaljujemo se tudi Vertojbencem, ki so v tako obilnem številu prihiteli na pogreb. Vsem skupaj: Bog povrni!

Žalujoči ostali.

Proda se nekaj pohištva v GORICI, Via Rabatta št. 5.

Šolske zvezke in vse druge šolske potrebščine prodaja na drobno in na debelo

Knjigarna Kat. Tisk. Društva v Gorici.

Enako prodaja razne leposlovne knjige, razglednice, črnila, podobe, križe, večno molitev, Pečjakov Šolski molitvenik :: :: ::

Montova hiša

†

S potrtim srcem naznanjamo sorodnikom, prijateljem in znancem, da je 21. t. m. naša ljubljena nečakinja,

Jožica Brankovič,

v cvetu svoje mladosti, v dobi 23 let, previdena s sv. zakramenti mirno v Gospodu zaspala. — Naj v miru počiva!

DORNBERG, dne 23. oktobra 1919.

Žalujoča družina **Šimigoj.**

Gospodarske vesti.

Za naše čebelarje. Morda bo še mnogo časa preteklo, predno dobimo goriški čebelarji svoje strokovno glasilo. Za ta čas nam je uredništvo »Goriške Straže« drage volje prepustilo prostorček v tem pravem glasilu goriških Slovencev. Upamo, da bode »Goriška Straža« odkrito in nestrankarsko zastopala gospodarske in politične interese goriških Slovencev, saj mi vsi živo čutimo potrebo, da v sedanjih razmerah složno branimo svoje pravice.

Toda namen tega dopisa ni razpravljati o drugih zadevah, nego omejimo se le na to, kar zanima nas čebelarje:

Mnogo naših mladeničev se je pričelo baviti s čebelorejo, ki je takorekoč »Poezija kmetijstva«. Veseliti se moramo, da taki mladeniči nadomestijo one čebelarje, ki jih je pobrala kruta vojna. Ravno čebelarjem začetnikom sem namenjen podati v »Goriški Straži« navodila in nasvete, kako naj ravnajo s čebelami, da bodo imeli korist od čebelereje. Za vsak mesec podam začetnikom navodila glede opravljanja čebelarskih del. Za danes prav kratko navodilo. Koncem tekočega meseca se poslovimo od naših čebelic, potem ko smo vse potrebno ukrenili in poskrbeli za zimo. Čebele moramo tedaj vzimiti. Pri vzimljenju čebel je treba paziti na sledeče: 1.) Ima li vsak panj dobro in mlado matico, 2.) je-li čebelna družina zadosti številna, da bode prebila morda zelo ostro zimo in 3.) kar je najvažnejše, ima-li čebelna družina dovolj hrane do konca meseca svečana. K tem točkam naj opomnim sledeče: Stare matice nadomesti z mladimi ali vsaj enoletnimi.

Ako niso roji izdelali vsaj dve tretjini prostora v »Kranjičih« ali vsaj šestih okvirjev v večjih panjih, potem združi po dva roja, kajti bolje je, da vzimiš močan plemenjak, nego, da imaš polno panjev slabičev. Kranjiče vzimimo težke vsaj 11 do 13 kg. Pri panjih s premakljivim delom moramo gledati, da jim pustimo vsaj 12 kg. medu, ako je čebelna družina močna.

Kdor nima medu, naj krmi čebele se sladkorjem, ki ga dobimo od vlade morda še tekom tega meseca, kar bo pa skrajni čas. Na pol litra vode prideni 1 kg sladkorja in ta tekočina mora toliko časa vreti, dokler se delajo modro zelenkaste pene, katere je treba posneti, ker dotično barvilo je za čebele strupeno. V tem mesecu ni treba še odeti panjev. Kako se to dela, sporočim prihodnjič. S čebelarskim pozdravom

Društveni tajnik: Fr. Kašca, nadučitelj.

Slovenskim kmetovalcem! Namenil sem se s početkom novembra t. l. izdajati v Trstu strokovno gospodarski list, ki ga hočem imenovati »Gospodarski vestnik«. V tem listu, ki bo za letos izhajal 1. in 15. vsakega meseca, najde slovenski kmetovalec potrebnega poduka, ne le, kako je obdelovati zemljo, sejati in živino rediti, ampak tudi potrebna navodila kako bode svoje pridelke najboljše vnovčeval. Posebno bom obračal pozornost zadnje navedeni nalogi in prinašal bom poročila o kupčiji z vinom in tudi cene vseh pridelkov na goriškem in tržaškem trgu. List bo svojim naročnikom v posebnem predelu brezplačno prinašal na njih pismena vprašanja, spadajoča v gospodarsko stroko, odgovarjajoča pojasnila in s tem bo ustreženo mnogim, ki zdaj ne vedo, do koga naj se obračajo.

Težka je naloga, ki sem se je lotil, ali z dobro voljo in s pomočjo sotrudnikov, ki so vabljeni k sodelovanju, in z dovoljnim številom naročnikov, upam, da bom kos tej nalogi in da bo list tudi mogel uspevati.

Za enkrat je za november in december določena naročnina z L 2'50; i ako se prijavi dovoljno število naročnikov, bo v bodočem letu 1920. izhajal list enkrat na teden z razmeroma znižano ceno.

Naročnina naj se blagovoli poslati na naslov: **Just Ušaj, ekonom, Sv. Križ-Costa, Goriško.**

Življenško vprašanje. Slišali smo, da so se nekatere občine že obrnile na deželni odbor v zadevi, o kateri tukaj govorimo. Prav je, da občine drezajo, radovedni pa smo zelo na odgovor deželnega odbora oziroma drugih oblastnij, ako bodo sploh hotele odgovoriti. Tudi v najboljših letih je moral velik odstotek moških od Podbrda do Trente v svet, ako je hotel preživeti sebe in družino. Bili so to po svetu znani najboljši dvarji, hodili so na Koroško, Štajersko, Karpate, v Rumunijo in Bosno.

Kam pojdejo pa letos? Doma ni zaslužka, po zimi tem manj. S strahom in grozo gledajo cele vasi v bližnjo zimo in pomlad. Siti ljudje po svetu okrog se pa igrajo z usodo narodov in ubogega delavstva.

V znamenju časa. Naval italjanskega delavstva v zasedeno ozemlje je bil tako velik, da je bil generalni civilni komisarijat prisiljen, izdati sledeči ukaz: Iz mnogih pokrajin kraljestva prihajajo skupine delavcev iskat dela v Julijsko Benečijo, a so oblasti prisiljene jih zavračati radi pomanjkanja dela. Z namenom, da se prepreči podobne neprilike, je treba obvestiti delavce v kraljestvu, da ni dela v Julijski Benečiji in da je težavno preskrbeti ga celo domačemu delavstvu. Da se odpravi brezposelnost, ki je že itak jako razširjena, se naprošajo vse oblasti v kraljestvu, naj opozorijo delavstvo na gori navedene razmere in naj jih pozovejo, naj ne dohajajo v Julijsko Benečijo iskat dela, ako jih izrecno ne vabijo posamezna podjetja ali oblasti.

V Mirnu se proda v smislu današnjega razglasa veliko množino borovih drv, ker so vsi tamkajšnji borovi nasadi usahnili vsled vojne grozote. Županstvo prejme izdatno denarno svoto, a kaj naj pomeni to v primeri z borovimi obširnimi nasadi, ki so se pred vojno vihro tako lepo razvijali v ozadju lepo cerkve in še lepšega samostana p. pp. Lazaristov na Mirenskem Gradu. Kraljevi komisarijat je sedaj privolil v razprodajo, cenil to silno škodo in izjavil, da se zopet prične z novimi nasadi, ko se očisti ves sedanji gozd teh usahlih borovih štorov. Borovi štori bodo last občine, a vojna odškodnina bo menda last države, ki potem oskrbi na lastne stroške vse novo pogozdovanje. Po našem mnenju bi morala biti tudi odškodnina občinska last, ker je bil ves gozdni nasad njen. Nove pogozdovalne stroške bi pa kljub temu morala vsaj deloma prevzeti država in jih deliti z občino, kakor se je to vedno vršilo v naši deželi vzajemno s »Komisijo za pogozdvanje Krasa«, katera bi morala že sedaj obnoviti svoje delovanje z vsemi svojimi bivšimi člani našimi domačini.

Županstvo Miren je pa poskrbelo tudi zato, da ne pojdejo prav vsa drva za kurjavo iz občine, ker imajo tudi mirenski občinarji silno potrebo tega goriva, ki nam je pričelo vsled vojne silne draginje delati toliko skrbi. In kaj bo še v bodočnosti?

Begunsko taborišče v Strnišču.

Svoječasno je bilo to taborišče pod domačbo »Sterntal« strah vseh vojakov in častnikov bivše avstro-ogrske vojske, danes se tam nahajajo naši begunci v dobri oskrbi. Kakor so bila begunska taborišča v Lipnici, Brucku in drugaj obsovražena od naših ljudij, ki jih je nesrečna vojska pregnala iz urejenih domov v mukotrpno begunsko življenje, tako sem slišal hvaliti od beguncev sedanjo oskrbo in ravnanje v taborišču Strnišče. Ne trdim, da bi bili begunci v vsem in z vsakim zadovoljni -- kdo pa more zadovoljiti ljdi, ki so vsled zločinskega postopanja nekaterih brezvestnih mogotcev, krivcev svetovnega požara, izgubili dom in vse, kar jim je bilo ljubo in drago. Vendar sem slišal, da se sedanje bivanje v Strnišču razločuje, mnogo razločuje v dobrem, od neznosnega življenja v taboriščih pod starim avstrijskim režimom. Kljub temu pa hrepenijo ljudje po domu, tudi taki, ki jim zdravi razum pravi, da se morajo za enkrat sprijazniti z sedanjo usodo, ker nimajo več svojega doma, obdelanega polja in ker ni nikogar, ki bi skrbel za nje.

V taborišču se nahaja sedaj krog 3700 beguncev, med temi je krog 700 članov železničarskih družin, kojih poglavarji niso še v službi oziroma ne morejo dobiti stanovanja na novem službenem mestu. Vsi dobivajo brezplačno stanovanje in zadostno hrano, in po potrebi tudi obleko in obutev. Za delo sposobni so zaposleni proti primerni odškodnini v raznih delavnicah, ki jih je sedanja uprava poklicala v življenje, v mizarnici, čevljarnici, kovačnici itd. Posebne omembe vredna je pletarska in košarska šola, v kateri se vse polno deklet in mlajših beguncev pod vodstvom veščih oseb vežba v tej obrti. Vsi dobivajo delu primerno nagrado.

Taborišče ima svoje zdravnike, lastnega duhovnika in dobro urejeno ljudsko šolo. Za srednješolce - begunce je pa poverjeništvo za socijalno skrbi v Ljubljani v katerega področje spada upravljenje taborišča poskrbelo, da se jim omogoči nadaljevanje učenja: nekateri dobivajo dnevno primerne podpore, drugi pa so pod streho na račun omenjenega poverjeništva. V tem oziru so tamkajšnji činitelji mnogo storili, ako se pomisli, da so vsi srednješolski zavodi po Sloveniji prenapolnjeni in da je stanovanjska kriza tudi tam jako občutna, posebno v večjih središčih. Rojaki, ki imate še svojce v begunstvu, ni treba, da se vznemirjate, ker so ti, vpoštevaje razmere, primerno preskrbljeni, posebno kar se tiče hrane. Da se pa nekaterim lenuhom slabo godi, je pa tudi čisto naravno. Bil bi zločin podpirati zdravega človeka, ako sam lahko dela, pa rajše lenuhari, češ: begunec sem, dajte mi podporo!

Omenim še, da je bila »Goriška Straža« z navdušenjem pozdravljena od beguncev, ki pravijo, da bi se pošiljal list v Strnišče v več izvodih.

Op. ur. Bodite prisrčno pozdravljeni, rojaki v daljini! Radi ustrežemo Vaši želji in bodemo pošiljali naš list v več izvodih.

Vprašanja in odgovori.

A. K. v K. Za mrtve se morejo proglasiti vojaki, ki so se pogrešali v vojni, ako sta od zadnjega poročila o njihovem življenju minuli **2 leti.** Prošnja za proglasitev za mrtvega se sme vložiti pa, že po preteku 1 leta, odkar je došlo zadnje poročilo o življenju pogrešanca. Takšno prošnjo je treba vložiti pri **okrožni sodniji** v Gorici. Lahko pa Vam jo sprejme na zapisnik tudi Vaša okrajna sodnija, ki jo potem pošlje okrožni sodniji. V prošnji morate navesti, kakšne dokaze imate na razpolago, da je pogrešanec po vsej verjetnosti umrl (n. pr. priče, ki so ga videle v boju) in če imate zadnje njegovo pismo, ga morate priložiti. Okrožna sodnija izda potem, ko zasliši priče, **oklic.** Če sta takrat, ko se izda oklic, minuli že 2 leti izza zadnjega poročila, se določi oklicni rok s **šestimi** meseci, sicer pa z **enim letom.** Zapuščinska obravnava se sme vršiti šele potem, ko je bil pogrešanec po preteku oklicnega roka, proglašen za mrtvega.

L. S. v M. Če Vam vojaška oblast noče priposnati cenitve, katero ste dali izvršiti po nezapriseženem izvedencu, morate to pripisati svoji lastni krivdi. Zakaj pa ne vprašate koga za svèt, predno kaj ukrenete v tako važnih zadevah? Kateri cenilci so zapriseženi, izveste na sodniji. Sicer pa je najboljše, -- kakor smo na tem mestu razložili že v zadnji številki -- da pustite preceniti škodo pri sodniji. V katoliški bukvarni (v Morpurgovi hiši) dobite za par vinarjev že tiskane take prošnje na sodnijo za ugotovitev škode.

I. H. v S. Vprašate, ali sme izvedenec, ki je Vam precenil škodo, zahtevati od Vas poleg določene pristojbine tudi določen odstotek odškodnine, ki se Vam bo izplačala. Na to Vam odgovarjamo, da sme zahtevati izvedenec le to, **kar mu obljubite plačati.** Če ste bili ako neprevidni, da ste se obvezali plačati tudi 2% odškodnine, boste morali svojo obvezo tudi izpolniti. Če bo torej odškdnina znašala 100.000 lir, boste plačali še 2000 lir za cenitev. Ali odgovarja to plačilo vrednosti storjenega dela, je seveda drugo vprašanje. Naj bo Vaš slučaj vsaj **drugim v svarilo.**

R. P. v G. Na Vaše vprašanje, ali je res v Gorici neki urad, ki priskrbi ne samo vse potrebne cenitve, ampak tudi izplačilo in sicer takojšnje izplačilo odškodnine, Vam odgovarjamo predvsem, da takojšnjega izplačila Vam ne more preskrbeti noben urad, ker bo za to že treba nekoliko počakati. Kar se pa tistega urada tiče, Vam moramo pojasniti, da takšnega urada v Gorici ni. Znana nam je le neka zasebna pisarna, ki nima nobenega javnega značaja.

Naše uredništvo je vedno na razpolago vsakemu, ki bi želel pojasnila v vojnih odškodninah, begunskih podporah itd. pismeno in ustmeno vsak dan od 10--12 ure (Via Carducci 4, hiša Koren).

Politični pregled.

V Jugoslaviji se je vendarle posrečilo rešiti tedne trajajočo ministersko krizo, katera je bila prava nesreča za cel narod. V novem kabinetu so ostali vsi prejšnji ministri, le Dalmatinec monsignor Biankini je stopil kot podpredsednik na novo v vlado.

V Italiji je volilni boj v polnem teku. Izid volitev je še popolnoma nejasen in se ne more soditi, za katero politično smer se bo odločila večina italjanskega naroda. Nekdaj tako obožavani minister zunanjih zadev Sonnino je izginil iz volilnega pozorišča in se poslavlja od svojih volilcev s pismom, v katerem zagovarja svojo zunanjo politiko in oni nesrečni-londonski pakt. A s temi svojimi opravičevanji je le dokazal, da bi moral izginiti že zdavnaj s pozorišča italjanskega političnega življenja.

Položaj v **Rusiji** postaja vedno bolj zamotan in skrivnosten. Na eni strani se zatrjuje, da ne bo ves ogromni kapitalizem entente opravil ničesar proti boljševizmu, na drugi strani pa pravijo poročila, da bo v kratkem padel Petrograd, in da uspešno prodirata admiral Kolčak in general Denikir. Poljaki trobijo v svet poročila o velikih zmagah itd.

Nemška Avstrija se bori z velikimi težkočami glede prehrane. Ta državica šteje sedaj nekaj čez 6 miljonov ljudij, od katerih ne more prehranjevati niti polovice. Razun Gornje Avstrije, ki se sama preživlja, so vse druge dežele odvisne od uvoza živil iz inozemstva. Dunaj tvori v tem pogledu ogromno težkočo: tega izstradanega, ponižanega in nesrečnega mesta bi se dežele Nemške Avstrije najraje iznebile, ali pač ne gre. Da si čitatelji lahko predočijo, kaj požre želodec tega ogromnega mesta, navedemo samo en primer: Dunaj rabi dnevno 60 vagonov moke na krušne izkaznice. Težko je živeti ob milosti drugih; komisija Entente je sedaj Dunaju milostno dovolila eden kilogram oglja dnevno na vsako gospodinjstvo.

O reškem vprašanju. D'Annunzio je še vedno na Reki, a zdi se, da je tam doba slavospevov že minula in da morda sam D'Annunzio razmotriva, kdo naj bi se čimprej rešil njegov zamotan položaj. Tittoni je sedaj skoval nov načrt, **po katerem naj bi bil volk sit in ovca cela:** Reka in voloski okraj naj tvorita avtonomno državo. Mesto Reka naj dobi posebni statut, ki bi ji zajamčil neodvisnost in italjanski značaj. Ta načrt jesedaj v Washingtonu, kjer ga že študira sedanji namestnik Wilsonov za zunanjo politiko, Lansing.

Domače ves.

Kaj so nam cenzurirali? Vsak čitatelj se je gotovo čudil, da so nam celo v članku »O vojnih odškodninah« cenzurirali cel odstavek. Evo dejstva, kaj so nam črtali:

Zakon »Testo Unico«, aprobiran 27. III. 1919, pravi pri čl. 1 dobesedno: Ai fini di restaurare la ricchezza nazionale e la piena efficienza produttiva delle regioni danneggiate direttamente dalla guerra, il diritto al risarcimento dei danni è riconosciuto nei limiti e nei modi stabiliti nel presente testo unico. (čl. 2) Possono esercitare le facoltà attribuite del presente testo unico le persone fisiche o morali, che abbiano cittadinanza italiana. Al risarcimento dei danni sofferti da stranieri si potrà provvedere secondo trattati da conchiudersi tra l'Italia e gli Stati ai quali appartenogno i danneggiati. Čl. 5: È ammesso un risarcmento per la perdita, la distruzione o il deterioramento avvenuti nel Regno e nelle regioni che vi saranno annesse, di cose mobili od immobili in quanto sieno conseguenza di un qualsiasi fatto della presente guerra.

Prestavili smo gornje določbe zakona tako-le: »Z namenom, da se zopet obnové kraji poškodovani vsled vojne, priznava država oškodovanim pravico vojne odškodnine. To pravico uživajo le tisti, ki imajo ali bodo imeli v ozemlju, ki se bode anektiralo, italijansko državljanstvo. Inozemce se bode odškodovalo le tedaj, če bode obstojala med Italijo in dotično državo tozadevna pogodba. Pravico do vojne odškodnine imajo vsi oni, ki so trpeli na osebi, premičnini in nepremičnini škodo, povzročeno vsled kake-